

Jazykové roviny

_____	syntax	věta	→ výpověď'
_____	lexikologie	lexém	→ lex, alolex
_____	morfologie	morfém	→ morf, alomorf

znak (forma + význam)

neznak (jen forma)

-----	fonologie fonetika	foném	→ fon, alofon
-----	písmo	grafém	→ graf, alograf

Syntax

definice věty?

větné členy:

- podmět
- přísudek
- předmět
- přívlastek
- doplněk?

Syntax

větné členy

podmět (subjekt)

- větný člen, kterému se přísudkem přisuzuje nějaký příznak (děj, stav)
- obsazen jménem v nominativu (*Miloš trpí*)
 - větší skupinou v nominativu (*bratr Miloš trpí*)
 - jménem v jiném pádu? (Tam napadlo *sněhu!* *Pět chlapců odešlo*)

přísudek (predikát)

- obsazen slovesem v určitém tvaru
- slovesný (*Miloš trpí*)
- jmenný se sponou (*Petr je učitel*)
- + složený (*Miloš musí trpět*)
- + složený (*Petr musel být učitelem*)

mezi podmětem a přísudkem je **vztah predikace – přísouzení**

formálně vyjádřeno **kongruencí** – shodou v čísle, rodu

(*Petr spal, Kamila spala, žáci spali*)

Syntax

větné členy

předmět (objekt)

– vyjadřuje osobu nebo věc, které se týká činnost vyjadřovaná predikátem

– mezi přísudkem a předmětem je **vztah rekce – řízenost**

= sloveso v predikátu vyžaduje, aby jméno v předmětu bylo v konkrétním pádě (všechny pády kromě nominativu)

obsazen jménem

a) v akuzativu (přímý předmět): Petr nese *dopis*.

b) v jiném pádě než akuzativu (nepřímý předmět):

Petr se dotknul *stolu*.

Petr věřil *matce*.

Petr diskutoval *o politice*.

Petr hodil *kamenem*.

Syntax

větné členy

přísllovečné určení (adverbiale, komplement)

- vyjadřuje bližší okolnost děje
 - podle významu → p. u. místa, času, způsobu, míry, příčiny, důvodu, ...
(otázky kde, kdy, jak, jak moc, proč, ...)
- forma není ničím řízena, **vztah volné závislosti**
- obsazen:
 - adverbiem (Petr jel *včera opatrně*; Petr seděl *doma*)
 - jménem v jiném pádě než nominativu (Petr přečtl tu knihu *v září*)

Syntax

větné členy

přívlastek (atribut)

– vyjadřuje vlastnost (otázka *jaký?*)

– rozvíjí substantivum, které je:

v podmětu (*Hodný* Petr nese dopis)

v předmětu (Petr nese *těžkou* tašku)

– obsazen:

adjektivem (*hodný* Petr) – přívlastek shodný

substantivem (kus *cukru*) – přívlastek neshodný

Syntax

souvětí

věty hlavní

věty vedlejší

vztah mezi větami v souvětí (vyjádřen pomocí spojek):

– souřadný vztah (parataxe) – věty jsou rovnocenné

Petr spí a Eva si čte.

Maminka říkala, že *Petr spí a Eva si čte.*

– podřadný vztah (hypotaxe) – jedna věta závisí na druhé

Maminka říkala, že Petr spí.

Jazykové roviny

_____ syntax věta → výpověď

_____ lexikologie lexém → lex, alolex

_____ morfologie morfém → morf, alomorf

znak (forma + význam)

neznak (jen forma)

----- fonologie foném → fon, alofon
fonetika

----- písmo grafém → graf, alograf

Stratifikace jazyka (teritoriální, sociální, funkční)

národní jazyk → útvary/variety:

a) „strukturní“ útvary: mají specifické lexikum i gramatiku

standard

a) spisovný jazyk (kodifikován – „uzákoněn“)

b) hovorový jazyk

„nестandard“ („substandard“)

a) nadnářečí (interdialekty)

b) nářečí (dialekty)

b) „nestrukturní“ útvary (sociolekty): mají specifické jen lexikum

a) profesní mluva/slang

b) zájmová mluva / skupinový slang

c) argot/hantýrka/žargon